
Драгомир Георгиев / Dragomir Georgiev

БЪЛГАРИ, УЧИЛИ В ЕЛИСАВЕТГРАДСКОТО
ЮНКЕРСКО КАВАЛЕРИЙСКО УЧИЛИЩЕ
В ПЕРИОДА 1879–1881 г.

*Bulgarians studied in the Yelisavetgrad Junker Cavalry
School in the period 1879–1881*

Summary: In the article is examined the study period of Bulgarians, who leave on a training in the Yelisavetgrad cavalry school Junker in the period 1879–1881. At the beginning is presented a brief history of the school and its development to the moment when it enrollment for education Bulgarians. In the study have been discussed some lesser-known moments connected with the residence of Bulgarians in their period of training in Russia and the problems they face in it. Some of the presented sources of information are published for the first time.

Key words: Yelisavetgrad Junker Cavalry School, training, exam, newspaper

Един от основните проблеми във военната сфера, пред които се изправя Българската държава през първите месеци на свободен живот, е нуждата от подготвени български офицери, които постепенно да заменят своите руски учители в ръководството и командването на армията както на Княжество България, така и на Източна Румелия. По това време единствена от Великите сили Русия дава достъп на българите до своите висши военни академии, училища и школи.

Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград* е едно от руските военноучебни заведения, в които в периода 1879–1885 г. се обучават най-голям брой българи¹. То бива тържествено открито на 26.IX.1865 г. В този руски град в периода 1859–1865 г. вече съществува училище, предназначено за специално образование на офицери от кавалерията. В него се преподават предмети, като тактика, конна езда, артилерия, фортификация, ветеринарна медицина, ко瓦чество, фехтовка и гимнастика. Курсът на обучение продължава 2 години. Съгласно указ на руския военен министър от 2.VIII.1866 г. и изложение на Военния съвет, то е присъединено към учебния кавалерийски ескадрон. Така това училище може да се смята за правопреемник на основаното в Елисаветград Кавалерийско юнкерско училище, тъй като то е настанено в неговите помещения и

---

¹ Това е съвременния Кировоград, разположен в Централна Украйна.

казарми и дава на новото училище част от своя преподавателски състав. Новото военно учебно заведение е предназначено за обучение на офицерски кадри за кавалерийските части на Киевския, Одеския и Харковския военни окръзи. В самото начало, то се състои само от един ескадрон (в състав от 90 кадети). Учебната му програма е проектирана за 2 години. В допълнение на общите предмети, които се преподават в него (Закон Божи, руски език, математика, география, история, рисуване, естествена история), са добавени и специализирани дисциплини (тактика, военна топография, полева фортификация, артилерия, военна администрация, военна законодателство, военна хигиена, методика на обучението на войнишкия състав, практически занятия по тактика, топография, сапърно дело и отглеждане на коне). Постепенно броят на юнкерите, които се обучават в училището, се увеличава. В 1868 г. те са 150, през 1871 г. стават 200, за да се достигне до 300 юнкери в 1874 г. През същата година предвид големия брой на обучаващите се възпитаници е взето решение да се формират 2 ескадрона. В единия се обучават офицерски кадри за драгунските полкове, а в другия, за хусарските и уланските полкове в състава на руската армия. През 1877 г. е взето решение за патронен празник на училището да бъде избрана датата 26 октомври. За небесен покровител и патрон на учебното заведение е избран Св. Архангел Михаил. По своя социален състав обучаващите се в Елисаветградското кавалерийско училище имат разнообразна структура. В списъците на завършилите училището се срещат потомствени благородници (те са около 20%), ако към тази група бъдат добавени децата на младши офицери, чиновници, то този процент скача на около 50%. В края на XIX и началото на XX век по-голямата част от юнкерите са с нисък социален произход – деца на селяни, занаятчии, дребни търговци и казаци.

През 1878 г. за попълване с юнкери на младшия клас на новооснованото Софийско военно училище са допуснати до встъпителния изпит всички поинтелигентни младежи. Другото водещо изискване е кандидатите да са завършили повече от трети гимназиален клас. Част от тях вече са отбили военната си повинност в новосформираниите дружини от Българската земска войска и биват изпратени от частите си в училището, а останалите са приети като цивилни. След изпита е обявено, че желаещите да стават кавалеристи ще бъдат изпратени да се учат в Русия². Тези от желаещите, които искат, получават правото да се приберат по домовете си, докато бъде уреден въпросът около тяхното заминаване между правителствата на Княжеството и Северната империя. През февруари 1879 г. желаещите кандидати са събрани и е формирана една команда от 101 кандидати, която бива изпратена в Елисаветград, (Русия)³. След пристигането им става ясно, че нуждите на армията на Княжеството към онзи момент от обучени кавалерийски офицери са много по-малки в сравнение с броя на желаещите да се обучават. Ето защо е взето решение част от кандидатите да бъдат разпределени за обучение в пехотните юнкерски

училища в градовете Одеса, Киев и Тифлис (дн. гр. Тбилиси). Останалите кандидати, желаещи да учат в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград (Русия), образуват един български взвод, който от момента на приемането до края на учебната година се подготвя по специално изготвена за него програма в обособен подготвителен клас. Обучението на младите българи в Кавалерийското юнкерско училище и условията при които те живеят по време на престоя си в Русия, стават обект на внимание и биват използвани в политическите борби, които в тези първи месеци на свободен живот се разгарят в Княжество България. Тон на спора дава намиращата се в този момент в опозиция Либерална партия. В анонимна статия, публикувана в нейния печатен орган, вестник „*Цълокупна България*”, остро се критикува отношението на българското правителство и военния министър към средствата, които са отпуснати за българските юнкери в Елисаветград⁴. Авторът изтъква като основна причина за напускането на училището на част от българите, учещи се в него, финансовата им невъзможност да живеят в този руски град, с това се оправдават и преместванията в други юнкерски училища. Акцентът в цялата кореспонденция е поставен върху едва ли не бедственото положение, в което се намират българите в това училище⁵. Българското военно министерство бързо реагира на отправените обвинения. В един от първите броеве на „Държавен вестник” за 1880 г. те са опровергани⁶. От публикувания там отговор се разбира, че е отправено официално запитване към началника на Елисаветградското кавалерийско юнкерско училище по повод на публикуваните обвинения⁷. В изпратения от руска страна отговор се разбира, че въпросът с облеклото е уреден. Освен това от руска страна е предоставен плат за шиене, и е заплатена самата изработка за онези юнкери, които нямат възможност да си платят сами униформите. Опровергава се и твърдението във вестника, че юнкерите са в тежко материално положение. Предоставена е информация за общата сума, която те са получили за предходните 7 месеца и половина от България. В опровержението като основна причина за напускане на училището от страна на нашите юнкери се сочи не тежкото им материално положение и невъзможността да се издържат в Русия, а фактът, че те си мислят, че като напуснат училището в Елисаветград и се завърнат в Софийското военно училище, полесно ще завършат своето образование и по-бързо ще бъдат произведени в офицерски чинове. През учебните 1879–1880 и 1880–1881 г. българите завършват последователно младшия и старшия клас на училището. През тези две учебни години мнозина от българските възпитаници напускат по различни причини⁸. Тези, които все пак продължават своето обучение, особено през втората година, се сочат за пример по дисциплина и постигнати успехи. Със същия випуск завършват още двама българи – Харалампи Сироматов и Рачо Славейков, които постъпват за обучение в училището от руските конни полкове, където служат като *волноопределяющих* (доброволци). Българите са обособени в отделен взвод към 1-ви ескадрон от Елисаветградското кавалерийско

училище. Командир на взвода е щабс капитан Павлов. Завършилиите успешно училището получават специален жетон, който е златен или сребърен⁹.

От информацията, която успях да събера, разполагам с имената на 74 юнкери от посочените 101, които през пролетта на 1879 г. заминават, за да учат в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград (Русия). Към края на август 1881 г. училището завършват само 31 българи¹⁰. Те биват изпратени в България и на 8.(21.)IX.1881 г. с Височайши приказ № 55 са произведени в първи офицерски чин прапорщик. По старшинство на службата си те са поставени между II-ри и III-ти випуск на Военното училище в гр. София. Поради факта, че през 1881 г. Софийското военно училище не е дало свой випуск, завършилиите Елисаветградското военно училище сформират една особена група, която остава в нашата военна история под наименованието „*Елисаветградски випуск*”. През 1884 г. към Випуска са причислени поручиците Сирوماхов и Славейков, които след завършване на училището като *волнопределяющихся* първоначално се връщат на служба в руската армия. След това, през същата година те преминават на служба в армията на Княжеството. Имената на завършилиите училището българи през 1881 г. са: **1. Александър (Александръ) Анастасов (Атанасов) Балтаджиев**¹¹, **2. Ангел Костов Карахордиев (Карахардиев)**¹², **3. Богослов (Богослав) Костов Абаджиев (Абаджиев-Костов)** (отначало се казва Костов, а след това се преименува на Абаджиев)¹³, **4. Васил (Василий) Николов Къойбашиев (Кайдушиев)**¹⁴, **5. Васил (Василий) Христов Андреев (Андръев)**¹⁵, **6. Владимир Димитров Ковачев**¹⁶, **7. Владимир Стефанов Захариев (Захаръев)**¹⁷, **8. Димитър (Дмитрий) Алексиев Попов (поп Алексов)**¹⁸, **9. Димитър (Димитрий) Георгиев Ханджиев**¹⁹, **10. Димитър (Димитрий) Димитров Каданов**²⁰, **11. Дмитрий Панчев (Попов)**²¹, **12. Димитър (Димитрий) Тодоров Бояджиев**²², **13. Димитър (Димитрий, Дмитрий) Христов Перниклийски (Перниклийский)**²³, **14. Иван Петров Войнаков (Войников)**²⁴, **15. Иван Стоянов Милков**²⁵, **16. Константин Михайлов Радулов**²⁶, **17. Константин Савов (Славов) Милушев**²⁷, **18. Кръстю Петров Бъчеваров (Бочеваров, Бъчваров)**²⁸, **19. Михаил Алексиев Черешаров (Чоришаров)**²⁹, **20. Михаил Христов Стоилов**³⁰, **21. Никола (Николай) Константинов Иванов**³¹, **22. Никола (Николай) Петров Ножаров (Нажаров)**³², **23. Петър (Петръ) Гацев (Гоцев) Митров**³³, **24. Петър (Петръ) Димитриеви**³⁴, **25. Петър (Петръ) Иванов Вариклечков (Варикличков)**³⁵, **26. Пешко (Пеша) Генчев (Георгиев)**³⁶, **27. Рачо Петков Славейков**³⁷, **28. Стефан Ганчев Драганов**³⁸, **29. Стоян (Стефан) Иванов Владимиров**³⁹, **30. Тодор (Димитръ) Ганчев Бъчеваров (Бочеваров, Бъчваров)**⁴⁰, **31. Тодор Иванов Попов**⁴¹, **32. Тодор Павлов Кабакчиев**⁴², **33. Хараламби Илиев Сирوماхов**⁴³, **34. Христо Д. (Драганов) Чавдаров (Чевдаров)**⁴⁴. От останалите 40 българи, приети за обучение през есента на 1879 г., за които разполагам с информация – 6 души завършват училището през 1882 г., а други

9 българи по-късно биват прехвърлени, за да продължат своето обучение в пехотните юнкерски училища в градовете Киев, Одеса и Тифлис, и завършват в периода 1881–1882 г. Други 2 души довършват своето обучение в Софийското юнкерско военно училище. За 19 българи, приети на обучение в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград през есента на 1879 г., към този момент не разполагам с информация дали са успели да завършат своето средно военно образование в Русия и каква е тяхната по-нататъшна съдба.

Кавалерийското юнкерско училище е едно от руските военни учебни заведения, през които в периода 1879–1885 г. преминават обучение най-голям брой млади българи. Особено значим е техният брой в началото на разглеждания период, когато за командването на възстановената българска армия е нужен определен брой български офицери, които да имат средно и висше военно образование, за да могат постепенно да заменят своите руски учители. Въпреки някои проблеми, които съпътстват обучението на тези българи в Русия, голяма част от тях успяват успешно да завършат своето обучение в разглежданото руско учебно заведение. В следващите години след завръщането си в родината те ще играят сериозна роля в развитието на българската армия, полагайки основите на артилерията и конницата в нея. Така на практика те ще предадат наученото по време на обучението си в Северната империя през първите години свободен живот.

БЕЛЕЖКИ

¹ <http://genrogge.ru/memo/eku.htm>; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613–620.; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21).IX.1881. – НК, 7, (1931), 3, 4.; **Мишев, Р.** Обучение на българи в руските военни учебни заведения от Освобождението до края на XIX век. – ВИС, 6, (1983), с. 49–59.

² **Попов, В. Иванова, Ц. Велкова, Й.** Българската земска войска 1878–1879. Сборник с документи и материали. София, 1959, с. 549–550.; На 28.I.1879 г. Софийският губернский воински началник полк. Спокойский-Францевич изпраща рапорт до Началника на Българската земска войска относно изпращането на 43-ма млади българи за обучение в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград (Русия). Към този рапорт е приложен и списък с имената на тези българи. От написаното в началото на списъка става ясно, че те са взели задоволително и встъпителния екзамен в Софийското юнкерско училище, но поради липса на свободни места са изпратени да учат в Русия.

³ **Мишев, Р.** Обучение на българи в руските военни учебни заведения от Освобождението до края на XIX век. – ВИС, 6, (1983), с. 50.; Според изнесената тук информация броят на българите, които са изпратени да учат в Елисаветградското юнкерско кавалерийско училище, е 99 души. Те заминават за Русия през април 1879 г.

⁴ В-к „*Цълокупна България*“ София, 20–21, 10.IX.1879 г.; Постарал съм се да предам тази кореспонденция в нейния възможно най-автентичен вид. Ето нейното пълно съдържание:

„... Нашите юнкери въ Елисавет градъ
Прѣди нѣколко деня като заминувахъ през Елисаветградъ, имахъ случай да по-събера слѣдующите свѣдѣния за нашите въ тоя град юнкери кои, мисля, ще бъдат интересни за всѣки от нашите родолюбиви българи.

Сръбцинахъ се въ тоя градъ съ нѣкой от учителите на юнкерите, сръбцинахъ се и съ мнозина от самите юнкери. Отзивите на учителите относително (относно) поведението, понятливостта (така е записано) старанията и успѣхитѣ на ученицитѣ бълг. (така е съкратено в оригинала) не оставяха да се желае нищо по-добро отъ послѣднитѣ, а това се доказваше най-крѣпоснорѣчиво още и отъ баловетѣ, получени при экзаменитѣ имъ.

Това нѣщо вѣрвамъ ще зарадва всѣки българин. Но при това прося читателитѣ ни да прочетат и разкажитѣ на самите ученици за да видятъ какъ живѣятъ тѣ. Тѣй напр. (така е съкратено в оригинала) тѣ ми разказаха, че отъ как са дошли в тоя градъ получили съ само по нѣколко копѣйки изъ София и повече почти нищо сега по-свършването на экзаменитѣ, началника на училището Полковник Рицкевич, като им поблагодари за успѣхитѣ, които са направили в такова късо време, казал имъ че тѣй като живѣянето в Елисаветград Юнкер. (така е съкратено в оригинала) училище ще струва много по-скъпо отъ колкото в Петербургското, Тифлиското, Одесско, Софийско и прочие юнкер. училища то който отъ тѣхъ желае може да се пренесе въ едно от тѣзи послѣднитѣ училища; а който ще остане при началото на учебната година (така е записана в оригинала думата година) трѣбва да има слѣдующитѣ вещи:

8-ризи и толкова донове, 8-цифта чорапи памучени, 6-цифта рѣкавици, 2-шинела, 2-мундира, 2-циф. (цифта) сапоги и проч. съ една речъ облѣкло, за добивание на кое се искатъ нѣщо около 80-90 рубли. И забѣлѣжете че всичко това учениците трѣбва набаватъ съ свои средства, защото освенъ една храна, за тѣхъ почти нищо казионно не се полагало. Дотам даже дошла работата, щото по един приказ (заповед) изъ София, земали на учениците и тѣзи по един панталон и едни сапоги който имъ били дадени в Елисаветградъ защото у приказа казано, че тѣ получили въ първий призив такива нѣща за до 1880 г. това нѣщо прѣдаваме като фактъ и са надѣя, (надявам) че нашият военен министръ ще обърне сериозно внимание върхъ положението на тия наши бѣдници, ни твърдѣ надѣжни момци които, както е извѣстно се отишли въ чуждбина не на своя воля, а съ испроводени отъ страна на правителството ни съ извѣстна цѣлъ.

Може би нѣкой ще попита: какъ ще бъде това, когато тѣзи ученици се въспитават на казѣнно съдържание? Отговарямъ че на слова да; но въ същности, нашите ученици бѣдствуватъ въ Елисаветградъ и кой желае може да се научи отъ тѣзи ученици, които ще изпуснатъ (напуснатъ) изъ Елисаветградъ въ София.

Единъ пътникъ

Съ по-други свѣдѣния затова ний ще са повърнехъ въ идущитѣ броеве ...”.

⁵ В-к. „Цѣлокупна България” София, 24, 23.IX.1879 г.; Тук е публикуван списък с абонатите на вестника в страната и чужбина. От него става ясно, че за него са абонирани българи юнкери в Елисаветградското военно кавалерийско училище, които са родом от гр. Русе (не се посочват отделни имена). Въпреки това, може да се предположи, че авторът на статията, която цитирам по-горе, може да се търси измежду тях.

⁶ ДВ, 24, 2.II.1880; Ето и пълния текст на опровержението, публикувано в Държавен вестник от страна на Военното министерство: „... От Военното министерство ни се съобщава за обнародване следното:

Въ 21-ви брой на вестник „Цѣлокупна България” бе напечатана една кореспонденция за положението на българските юнкери в Елисаветград.

По повод тази кореспонденция бе направен (отправен) официален въпрос на Началника на Елисаветградското Кавалерийско юнкерско училище и от получения отговор подкрепен с официални документи се оказа следното:

Ако действително българските юнкери в Елисаветград и да са обязани на общо основание като кавалерийски юнкери да имат собствено омбундиrowане въ при взети мерки от страна на училищното управление е било измолено да се отпусне казененъ (така е записано в оригинала) материал, с който могат да си направят дрехи, а за работата на дрехите за онези юнкери които не са били в състояние сами да заплатят за шиенето на дрехите било им е заплатено от сумата на училището за което се изхарчили до 900 ср. (сребърни) рубли.

В материално отношение повечето от българските юнкери не могат да се наричат бедни хора при общото им число около 100 човека, те са получили в разстояние от 7 S месеца (сумата от) 8349 рубли и 38 копейки и само малцина не са получили нищо от дома си. Затова не може да се каже, че причината според която българските юнкери наченаха (започнаха) в същото време да оставят Елисаветградското училище, била е бедственото им материално положение .

Причината трябва да се търси въ това, че юнкерите без всяко основание мислили, че като преминатъ въ Софийското военно училище ще бъдат по-рано офицери и ще достигнат офицерско звание чрез по-лек начин, понеже кавалерийската служба безпорно е по-тежка и мъчна от пехотната ... ”.

⁷ В периода 1878–1885 г. началник на Елисаветградското кавалерийско юнкерско училище е полк. Ефим Ефимович Рынкевич.

⁸ ДВ, 20, 5.I.1880; Напускането на част от българските възпитаници, които учат в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград, през есента и началото на зимата на 1879 г. и тяхното желание по средата на учебната година да продължат да учат в Софийското военно училище, като това им се сметне за завършена учебна година, кара българския военен министър ген. Паренсов да изготви специален доклад до княз Батенберг. В него е регламентиран статутът в българската армия на онези български младежи, които са напуснали Елисаветградското кавалерийско юнкерско училище и се връщат в България. От него се разбира, че те не могат да бъдат приети във Военното училище в София по средата на учебната година. Все пак те си запазват правото да кандидатстват на следващата година, но след като се явят на встъпителен экзамен (изпит). Този регламент е публикуван в Приказ № 103 по Военното ведомство. Ето и неговото съдържание: „ ... Негово Височество Княза според мой доклад благоволи да заповяда:

Юнкерите от Елисаветградското кавалерийско училище в Софийското военно училище да ся не приемат, а да се запишат в частите на войската със същите звания въ които състоятъ днес т.е. унтеръ-офицери или рядовый, без да се наричат юнкери, тъй както (като) званието юнкери принадлежи само на състоящите (учещите) се в училищата.

Онъзи (онези) от тях, които са постъпили в Елисаветградското училище от частите на войската са задължени да служат общия срок, като им са сметне службата до постъпването им в училището, а тъй също и времето им в училището, а които са постъпили не изъ (от) частите на войската, задължени са да прослужат за образованието което са получили една година като се сметне от дена на зачисляването им след възвръщането от Елисаветград.

Предоставя им се право на бъдещата година да постъпят в Софийското военно училище след экзамен на общо основание...”. Заповедта влиза в сила от 11.XII.1879 г.

⁹ Материалът, от който е направен този награден жетон, зависи от това, с какъв успех завършва даденият възпитаник на училището. На него са гравирани буквите: „ННДЕ“. Тяхното значение е: „*Николай Николаевич Другъ Елисаветградцевъ*“.

¹⁰ **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613.; Според спомените на Димитър Перниклийски – един от тези 31 българи, които завършват Елисаветградското кавалерийско юнкерско училище, това става още в края на юли 1881 г. Руският Главен (Генерален) щаб уведомява за това Българското военно министерство и пита какво да прави с юнкерите. Докато се очаква отговорът от българска страна, юнкерите остават да живеят в училището. През август 1881 г. пристига заповед от София юнкерите да бъдат изпратени в гр. Варна, където по-късно са произведени в първи офицерски чин. По време на своите проучвания по темата успях да установя, че завършилите училището през 1881 г. всъщност са 34 души.

¹¹ ДВ, 69, 23.IX.1881; ДВ, 68, 26.VI.1882; Укази, прикази и циркуляри (1881), 43; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 32; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613, с. 616–617; **Стателова, Е. Грънчаров, Ст. Василева, В. Вълков, Г. Димитров, П. Дончева, Б. Емануилова, Ев. Маринов, Ил. Маркова, З. Миладинова, Е. Пандев, К. Пенева, Н. Пенков, Ст. Петров, М. Попов, Р. Саздов, Д. Томова, Т. Цоцоркова, М. Шипчанов, И.** Съединението 1885, Енциклопедичен справочник. София, 1985, с. 21–22; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 61; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 45; **Христов, Ив. С. Тодоров, Петкова, Р. Й. Гиндузов,** Българското опълчение 1877–1878 г. Биографичен и библиографски справочник. Т. 3. Седма, Осма, Девета, Десета, Единадесета, Дванадесета дружина и конна сотня. с. 282.; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 67.

¹² ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 20; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613, 614; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, 80.; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 117; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878 – 1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 95.

¹³ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1891), с. 49; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4. 5, с. 13–14; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 11; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, 35; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 63.

¹⁴ ДВ, 69, 23.IX.1881; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4. 5, с. 14; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. София, 1996, с. 167; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 132.; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 101.

¹⁵ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 525; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, 1931, с. 613, 615; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 31;

Танчев, Ив. Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 39; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 64.

¹⁶ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 529; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 619.; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, с. 105; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 123.; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 96.

¹⁷ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), 21.; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613, с. 616; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878 – 1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 316; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 101; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 88.

¹⁸ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), 13; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, 6, 7; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 106; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 179; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 118.

¹⁹ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 22; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, 7, 10; Списък на офицерите от запаса (1911), 24.; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 7, У-Я, Указалец на селищата, София, 1996, с. 34.; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 226.; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 134.

²⁰ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), 22.; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 614–615.; **Стателова, Е. Грънчаров, Ст. Василева, В. Вълков, Г. Димитров, П. Дончева, Б. Емануилова, Ев. Маринов, Ил. Маркова, З. Миладинова, Е. Пандев, К. Пенева, Н. Пенков, Ст. Петров, М. Попов, Р. Саздов, Д. Томова, Т. Цоцоркова, М. Шипчанов, И.** Съединението 1885, Енциклопедичен справочник. София, 1985, с. 116; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, с. 58; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 112; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 92.

²¹ ДВ, 69, 23.IX.1881; **Попов, В. Иванова, Ц. Велкова, Й.** Българската земска войска 1878 – 1879. Сборник с документи и материали. София, 1959, с. 549–550.; На 28.I.1879 г. Софийският губернский воински началник полк. Спокойский-Францевич изпраща рапорт до началника на Българската земска войска относно изпращането на 43-ма млади българи за обучение в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград (Русия). Към този рапорт е приложен и списък с имената на тези българи. Неговото име фигурира сред тези имена. От написаното в началото на списъка става ясно, че те са взели задоволително и встъпителния екзамен в Софийското юнкерско училище, но поради липса на свободни места са изпратени да учат в Русия.

²² ДВ, 69, 23.IX.1881; ВИ, 111, 4.II.1895 (некролог); Списък на генералите и офицерите (1884), с. 150; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 616; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 99; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 57; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 71.

²³ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 16; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 619–620; **Стателова, Е. Грънчаров, Ст. Василева, В. Вълков, Г. Димитров, П. Дончева, Б. Емануилова, Ев. Маринов, Ил. Маркова, З. Миладинова, Е. Пандев, К. Пенева, Н. Пенков, Ст. Петров, М. Попов, Р. Саздов, Д. Томова, Т. Цоцоркова, М. Шипчанов, И.** Съединението 1885, Енциклопедичен справочник. София, 1985, с. 170; **Недев, Св.** Командването на българската войска през войните за национално обединение 1885, 1912–1913, 1915–1918. София, 1993, с. 103, 143, 197; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 49–50; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912 г.). София, 2008, с. 170; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 115.

²⁴ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1884), с. 156; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 27; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, 12; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 617; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 148; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 68; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 74.

²⁵ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 510; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, с. 12–13; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О. София, 1996, с. 248; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 146; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 105.

²⁶ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 40; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 1061; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. НК, 7, (1931), 4, 5, с. 8–9.; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 147; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 186; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 120.

²⁷ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1884), с. 155; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. НК, 7, (1931), 4, 5, 7, 16; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О. София, 1996, с. 250; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 146; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 105.

²⁸ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1884), с. 149; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 22; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. –

Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613–614; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 60; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 72.

²⁹ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 529; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 11; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 7, У-Я, Указалец на селищата, София, 1996, с. 91; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 236; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 137.

³⁰ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 12; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, 6; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 262; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 206–207; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 127.

³¹ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 45; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, с. 14–15; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 615; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, с. 21; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 106; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 90.

³² ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 36; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 617; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, с. 354; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 162; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 112.

³³ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), 31.; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 1031; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О. София, 1996, с. 270–271; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912 г.). София, 2008, с. 150; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 106.

³⁴ ДВ, 69, 23.IX.1881; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 616.

³⁵ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 24; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 618; **Стателова, Е. Грънчаров, Ст. Василева, В. Вълков, Г. Димитров, П. Дончева, Б. Емануилова, Ев. Маринов, Ил. Маркова, З. Миладинова, Е. Пандев, К. Пенева, Н. Пенков, Ст. Петров, М. Попов, Р. Саздов, Д. Томова, Т. Цоцоркова, М. Шипчанов, И.** Съединението 1885, Енциклопедичен справочник. София, 1985, с. 64; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 119; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военнoучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 62; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 72.

³⁶ ДВ, 69, 23.IX.1881; **Попов, В. Иванова, Ц. Велкова, Й.** Българската земска войска 1878–1879. Сборник с документи и материали. София, 1959, с. 549–550.; На 28.I.1879 г. Софийският губернски воински началник полк. Спокойский-Францевич изпраща рапорт до Началника на Българската земска войска относно изпращането на 43-ма млади българи за обучение в Кавалерийското юнкерско училище в Елисаветград (Русия). Към този рапорт е приложен и списък с имена на тези българи. Неговото име фигурира сред тези имена. От написаното в началото на списъка става ясно, че те са взели задоволително и встъпителния экзамен в Софийското юнкерско училище, но поради липса на свободни места са изпратени да учат в Русия.

³⁷ Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 3, 4, 5, с. 15–16; ДВ, 82, 13.IX.1884; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 537; **Генчев, Н. Даскалова, К. Аврамова, Р. Василева, В. Давчева, Д. Димитрова, Д. Еленкова, В. Куюмджиева, М.** Българска възрожденска интелигенция (Енциклопедия). София, 1988, с. 598; **Маринов, Ил.** Майор Рачо Славейков. – ВИС, 4, (1991), с. 138–150; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 211; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 199; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 124.

³⁸ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1884), с. 149; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 615; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 287; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 93; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 85.

³⁹ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 27; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 615; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 144; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 68; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 74.

⁴⁰ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1884), с. 152; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), с. 613, 614; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З., София, 1996, с. 69; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 61; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 72.

⁴¹ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на офицерите от запаса (1911), с. 1186; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, 7; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 124; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878 – 1912). София, 2008, с. 181; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 118.

⁴² ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1903), с. 529; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, с. 9–10; **Перниклийски, Д.** Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931), 613, с. 616.; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996, с. 57;

Танчев, Ив. Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 111; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), с. 92.

⁴³ Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 3, 4, с. 11–12.; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996, с. 209; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 199.

⁴⁴ ДВ, 69, 23.IX.1881; Списък на генералите и офицерите (1905), с. 37; Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931), 4, 5, с. 10–11; **Руменин, Р.** Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 7, У-Я, Указалец на селищата, София, 1996, с. 82; **Танчев, Ив.** Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008, с. 234; **Танчев, Ив.** Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878–1912 г.). – ИДА, 105, (2013), 137.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗТОЧНИЦИ

Генчев, Н. Даскалова, К. Аврамова, Р. Василева, В. Давчева, Д. Димитрова, Д. Еленкова, В. Куюмджиева, М. Българска възрожденска интелигенция (Енциклопедия). София, 1988.

Недев, Св. Командването на българската войска през войните за национално обединение 1885, 1912–1913, 1915–1918. София, 1993.

Попов, В. Иванова, Ц. Велкова, Й. Българската земска войска 1878–1879. Сборник с документи и материали. София, 1959.

Руменин, Р. Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 1 – Т. 2, А-З. София, 1996.

Руменин, Р. Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 3 – Т. 4. И-О., София, 1996.

Руменин, Р. Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 5 – Т. 6, П-Т. София, 1996.

Руменин, Р. Офицерският корпус в България 1878–1944 г. Т. 7, У-Я, Указалец на селищата. София, 1996.

Стателова, Е. Грънчаров, Ст. Василева, В. Вълков, Г. Димитров, П. Дончева, Б. Емануилова, Ев. Маринов, Ил. Маркова, З. Миладинова, Е. Пандев, К. Пенева, Н. Пенков, Ст. Петров, М. Попов, Р. Саздов, Д. Томова, Т. Цоцоркова, М. Шипчанов, И. Съединението 1885, Енциклопедичен справочник. София, 1985.

Танчев, Ив. Българи в чуждестранни военноучебни заведения (1878–1912). София, 2008.

Христов, Ив. С. Тодоров, Петкова, Р. Й. Гиндузов, Българското опълчение 1877–1878 г. Биографичен и библиографски справочник. Т. 3 Седма, Осма, Девета, Десета, Единадесета, Дванадесета дружина и конна сотня.

Маринов, Ил. Майор Рачо Славеиков. – ВИС, 4, (1991).

Мишев, Р. Обучение на българи в руските военни учебни заведения от Освобождението до края на XIX век. – ВИС, 6, (1983).

Нашите конни офицери – Елисаветградски випуск – 8.(21.)IX.1881. – НК, 7, (1931).

Перниклийски, Д. Една Петдесетгодишнина. – Артилерийски преглед, 6, (1931).

Танчев, Ив. Руският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878 – 1912 г.). – ИДА, 105, (2013).

ВИ, 111, 4.II.1895 (некролог).

В-к „Дълокупна България” София, 20–21, 10.IX.1879 г.

В-к „Дълокупна България” София, 24, 23.IX.1879 г.

<http://genrogge.ru/memo/eku.htm>

Укази, прикази и циркуляри (1881).

Списък на генералите и офицерите (1884).

Списък на генералите и офицерите (1891).

Списък на генералите и офицерите (1903).

Списък на генералите и офицерите (1905).

Списък на офицерите от запаса (1911).

ДВ, 20, 5.I.1880; ДВ, 24, 2.II.1880; ДВ, 69, 23.IX.1881; ДВ, 68, 26.VI.1882; ДВ, 82, 13.IX.1884;

Списък на генералите и офицерите (1884) – Списък на генералите, щаб- и обер-офицерите от Българската войска с тяхното старшинство. Съставен към 1 март 1884 г. София, 1884.

Списък на генералите и офицерите (1891) – Списък на генералите, щаб- и обер-офицерите от Българската войска с тяхното старшинство. Съставен към 15 март 1891 г. София, 1891.

Списък на генералите и офицерите (1903) – Списък на генералите, щаб- и обер-офицерите от Българската войска по род на оръжието и тяхното старшинство. Съставен към 1 март 1903 г. София, 1903.

Списък на генералите и офицерите (1905) – Списък на генералите, щаб- и обер-офицерите от Българската войска по род на оръжието и тяхното старшинство. Съставен към 1 юли 1905 г. София, 1905.

Списък на офицерите от запаса (1911) – Списък на офицерите от запаса на армията. Към 15 ноември 1911 г. София, 1911.

Укази, прикази и циркуляри (1881) – Укази, прикази и циркуляри по Военното ведомство. За 1881 г. София, 1894.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ВИ – Военни известия

ВИС – Военноисторически сборник

ДВ – Държавен вестник

ИДА – Известия на държавните архиви

НК – Нашата конница